

ULUSLARARASI KURULUŐLAR VE TÜRKİYE

Milletler Cemiyeti

Hafta 3

Milletler Cemiyeti'nin Kuruluşu

- Devletler arası ilişkilerde ilk uluslararası örgüt olma özelliğini taşıyan Milletler Cemiyeti (MC), uzun uğraşların sonucunda kurulmuştur.

İlk hareket ABD'de ortaya çıkmıştır. Henüz savaşın başlangıcında savaşın tüm insanlık için yıkıcı etkilerinin görülerek bu facianın biran önce sona erdirilmesi için ABD Senatosunda Cumhuriyetçi ve Demokrat senatörlerden oluşan bir grubun bir araya gelerek 1915 yılında "League to Enforce Peace" adlı bir kuruluşu oluşturmalarıdır.

- 8 Ocak 1918 tarihinde Başkan Wilson, ABD Senatosu'nda 14 ilkesini sıralamış ve ilk kez bir "barış cemiyeti" kurulmasına olan ihtiyacı ifade etmiştir. Wilson böyle bir cemiyetin kurulabilmesi için büyük ve küçük devletlerin toprak bütünlüklerinin ve politik bağımsızlıklarının güvence altına alınması gerektiğini dile getirmiştir.
- Ayrıca Wilson, yapılacak anlaşmalara uygun olarak denizlerde gidiş gelişin tamamen serbest olmasını ve barışı sağlayacak, ülke bütünlüğünü ve siyasi bağımsızlığını garanti edecek devletlerin, silahlanmayı bırakmalarını temin edecek uluslararası bir cemiyetin kurulması ile üye devletler arasındaki saldırganlığın önlenebileceğini ifade etmiştir.
- Wilson tarafından ortaya konulan on dört madde geçen süreçte "barış hedefleri" olarak görülmüş, ve bu durum Wilson'un MC'nin kurucusu olarak kabul edilmesine neden olmuştur.

Milletler Cemiyeti'nin Kuruluşu

- Diğer bir hareket ise savaşın bizzat yaşandığı Avrupa'dan gelmiştir. Savaşın yıkıcı etkilerine maruz kalan insanlar tarafından savaşın galibinin ya da mağlubunun olmadığı ve savaşın tüm yönleriyle insanlık için bir felaket olduğu dile getirilmiştir.
- Barış ve güvenlikle ilgili çalışmalar Avrupa'da İngiltere ve Fransa'da da başlamış ve her iki devlet de bir komisyon oluşturarak konuyla ilgili rapor hazırlayarak ABD'ye göndermişlerdir. Wilson'un müşaviri Albay House söz konusu raporları da dikkate alarak bir çalışma başlatmış ve 16 Temmuz 1918 tarihinde bir önsöz ile üç maddeyi kapsayan bir tasarı hazırlamıştır.
- Bu tasarinin hazırlanma aşamasında daha çok ABD ve İngiltere'nin raporları dikkate alınmıştır.

Milletler Cemiyeti'nin Kuruluşu

- I. Dünya Savaşının ardından galip devletler ile mağlup devletlerin temsilcileri 18 Ocak 1919 tarihinde Paris'te I. Dünya Savaşı sonrasında ortaya çıkan sorunları çözmek, uluslararası sistemde güç dengesini tekrar kurgulamak ve barış antlaşmalarının şartlarını görüşmek amacıyla bir araya gelmişlerdir.
- Otuz iki devletin ve yetmiş temsilcinin katılımıyla Paris Barış Konferansı, 18 Ocak 1919 tarihinde çalışmalarına başlamıştır.
- MC Misak çalışmaları da ABD Başkanı Woodrow Wilson'un önderliğinde aynı tarihte konferans sırasında başlamıştır. Söz konusu Konferans'ın esas amacı bir daha böyle bir savaşın ortaya çıkmasına engel olmaktır.
- Konferans'ın sevk ve idaresini her biri iki temsilciden oluşan, beş büyüklerden (ABD, İngiltere, Fransa, İtalya ve Japonya) kurulu ve "Onlar Meclisi" üstlenmiştir.
- Onlar Meclisi: Savaşın kazanılmasında yardımları olan küçük devletlerin paylaşımına dahil olmasını hoş karşılamayan İtilaf Bloğunun ileri gelen devletleri aralarında "Onlar Meclisi"ni oluşturarak alınan kararlarda tek söz sahibi olarak yol haritasını çizmek istediler.

Milletler Cemiyeti'nin Kuruluşu

- Hazırlanacak bu planın, barış antlaşmalarının ayrılmaz bir parçası olması kabul edilmiş ve bu amaçla bir komisyonun oluşturulmasına karar verilmiştir. Bunun üzerine Wilson başkanlığında büyük devletlerden ikişer, 9 küçük devletten ise birer temsilciden oluşan 19 kişilik komisyon oluşturulmuştur.
- Komisyonun çalışmaları sonucunda hazırlanan misakın son hali Konferans Genel Kurulunda 28 Nisan 1919 tarihinde kabul edilmiştir.

Milletler Cemiyeti'nin Kuruluşu

- Misak'ın kabulü sonrasında İtilaf Devletleri yanında onlarla eşit statüde olacak şekilde on üç tarafsız devlet MC'nin asli üyesi olarak seçilmişlerdir. Ayrıca MC Genel Kurulu bir araya gelip seçim yapıncaya kadar Yunanistan, Belçika, İspanya ve Brezilya'nın MC Konsey üyesi olmaları kararlaştırılmıştır.
- Bunun yanında cemiyet merkezinin Cenevre'de bulunmasına karar verilmiş ve cemiyetin genel sekreterliğine Sir James Eric Drummond seçilmiştir.
- Genel Kurul'un ilk toplantısı için ihtiyaç duyulan çalışmaları icra etmek maksadıyla Drummond'un başkanlığında bir komite oluşturulmasına ve söz konusu komitenin üyelerinin MC Konseyi'ni oluşturan dokuz devletin temsilcileri arasından seçilmesine karar verilmiştir. Konferansta MC Misakı ve komitenin almış olduğu kararlar oybirliği ile kabul edilmiştir. Bunun yanında Cemiyet Misakı'nın, I. Dünya Savaşı'nı sona erdiren antlaşmaların ilk yirmi altı maddesini oluşturmasına da karar verilmiştir.
- Sonuçta, 10 Ocak 1920 tarihinde Versailles Barış Antlaşması'nın yürürlüğe girmesiyle birlikte MC Misakı da onaylanmış ve böylece MC kurulmuştur.

Milletler Cemiyeti'nin Kuruluşu

- Kurumsal anlamda uluslararası ilişkilerde bir devrim niteliği taşıyan ve gerçek anlamda tarihteki ilk evrensel uluslararası örgüt olan MC'nin 1920 yılında Cenevre'de yapılan ilk toplantısına 42 ülke temsilcisi katılmıştır.
- Anti-hegemonyal bir meşruiyet sistemine dayanan ortak güvenlik (kolektif güvenlik) ilkesine göre kurgulanan MC Misakı, yirmi altı maddeden oluşan kısa bir belgedir.
- Bu maddeler içerisinde MC'nin yapısı, üye kabul şartları, MC üyelerinin barışı devam ettirmek amacıyla uluslararası silahların en düşük seviyeye indirilmesi zorunluluğunu, hakemlik ve manda yönetimini içeren hususlar yer almıştır.
- Misak'a imzalayan devletler, uluslararası barışı ve güvenliği sağlamak amacıyla aralarındaki işbirliğini geliştirmek ve savaşa girmemek hususunda birtakım maddeleri onaylamışlardır.
- İmzacı devletler, gizlilikten uzak, adaletli ve onurlu uluslararası ilişkiler sürdürmeyi, kesinlikle uluslararası hukuka uygun hareket etmeği, devletlerin karşılıklı ilişkilerinde adaleti korumayı ve anlaşmalarda belirtilen tüm yükümlülöklere titizlikle uymayı da taahhüt etmişlerdir.

Milletler Cemiyeti Misakı

- Misak'ın başlangıç bölümünde ABD Başkanı Wilson'un on dört noktasından dördü yer almıştır.
- MC Misakı başlangıç bölümü dışında 1-7. maddelerde üyelik ve teşkilâtın yapısına yer verilmiştir. Misakın birinci maddesinde kurucu üyeler ile üyelikle ilgili bazı hususlar yer almıştır.
- 2-6. maddelerde ise cemiyetin yapısı ile ilgili konulara yer verilmiştir.
- 7. maddede cemiyet merkezinin Cenevre'de bulunduğu ifade edilmiştir.
- Uluslararası barışın devamını sağlama amacı 8-17. maddelerde açıklanmıştır.
- 8. maddede silahsızlanmanın önemine ve barışın korunması için gerekli olduğuna vurgu yapılmıştır.
- 9. maddede ise sürekli bir komisyon kurulması ve bu komisyonun, 1. ve 8. maddelerde kara, deniz ve hava kuvvetleri ile ilgili yaşanan sorunlarda konseye görüş bildirmesi hükmü yer almıştır.

Milletler Cemiyeti Misakı

- 10-17. maddelerde Cemiyet'e üye devletler, diğer üye devletlerin siyasal bağımsızlıklarına ve toprak bütünlüklerine saygılı olmayı ve herhangi bir saldırıya karşı birbirlerini korumayı taahhüt etmişlerdir. üyelerden birisine yapılan bir saldırı durumunda, MC üyelerinden herhangi birisinin talebi ile genel sekreter konseyi derhal toplantıya çağırabilir şeklinde belirlenmiştir. cemiyete üye devletler, aralarında yaşanan bir anlaşmazlık durumunda, hakem yöntemine veya yargısal bir çözüme başvurmak hususunda anlaş sayılmışlardır.
- 18-20. maddelerde devletler arasında yapılacak antlaşmalarla ilgili hususlara yer verilmiştir.
- 21. maddede barışın devamlılığını sürdürmek için hakemlik anlaşmaları gibi uluslararası anlaşmalar ile Monroe Doktrini gibi bölgesel anlaşmaların misakın hiçbir maddesi ile bağdaşmaz sayılmayacağı hususu belirtilmiştir.

Milletler Cemiyeti Misakı

- 22-25. maddelerde uluslararası işbirliği ve uluslararası idare ile ilgili konuların işleyişi ifade edilmiştir. Ayrıca 22. madde, modern dünyanın çetin şartları içerisinde henüz kendi kendilerini yönetemeyen halkların korunmasının önemine işaret etmiştir. Bu korunma biçimi, MC adına gelişmiş devletlerce oluşturulacak “manda” yönetimi ile olacaktır.
- 26. maddesinde ise misakta yapılacak değişikliklerin yürürlüğe girebilmesi için üye devletlerin çoğunluğunun onayına ihtiyaç olduğu belirtilmiştir. Ayrıca bu maddede her üye ülkenin yapılan değişiklikleri onaylayıp onaylamamakta serbest olduğu ve istedikleri takdirde Cemiyet üyeliğinden çıkabilecekleri de ifade edilmiştir.

Milletler Cemiyeti'ne Üyelik

- MC Misakı'nda üye devletler kurucu ve davetli üyeler olmak üzere iki kategoride ele alınmıştır.
- Barış antlaşmalarına galip devlet statüsü ile imza koyan devletler kurucu üye statüsündeydi. I. Dünya Savaşı'nda tarafsız kalmış olan devletler ise davetli üyeler statüsündeydi.
- Bu iki statüdeki üyenin dışında MC'ye sonradan giren üyeler de vardı. Bu üyeler savaşın mağlubu veya onlara destek veren ülkelerdi.
- I. Dünya Savaşı sonrasında geçen süreçte koşullu veya koşulsuz olarak, kendi başvurusu ile ya da davetli olarak MC'ye üye olan devletlerin sayısı artmıştır. MC Misakı'na göre, MC üyeliğinden çıkma ise iki şekilde olabiliyordu. Bunlardan birincisi yükümlülüklerini yerine getirmeyen bir üye, diğer üyelerin verecekleri karar ile üyelikten çıkarılabilirdi. İkincisi ise üye devlet kendi talebi ile Cemiyet üyeliğinden ayrılabilirdi. Kendi talebi ile üyelikten ayrılmak isteyen devlet, bunu sekreterliğe bildirdiği tarihten iki yıl sonra üyelikten ayrılmış sayılırdı.

Milletler Cemiyeti'nin Örgütsel yapısı

Milletler Cemiyeti'nin Örgütsel yapısı

- **Genel Kurul (Meclis)**

- ❑ MC Genel Kurulu bir tür diplomatik konferans niteliğindedir. Kurul, MC Misaki'nda belirlenen usul kurallarına göre faaliyet gösteriyordu. Genel Kurul'un yeni üyelerin MC'ye kabulü, bütçenin hazırlanması, Konseye daimi olmayan üyelerin seçilmesi ve görev süreleri ile ilgili kuralların tespit edilmesi ve antlaşmaların gözden geçirilmesi ile ilgili önerilerde bulunmak gibi çeşitli görevleri mevcuttu.
- ❑ MC üyesi olan bütün devletler otomatik olarak Genel Kurul'da temsil hakkına sahip oluyorlardı. MC Misaki'na göre (Madde 3/4) her devlet Genel Kurul'da en fazla üç temsilci bulundurabiliyordu.

Milletler Cemiyeti'nin Örgütsel yapısı

- Genel Kurul'da başlangıçta altı, daha sonra bir komite daha oluşturularak toplam yedi tane daimi komite bulunmaktaydı.
- Bunlar;
- Hukuk ve Anayasa İşleri Komitesi;
- Silahların Azaltılması Komitesi;
- Genel ve İnsani İşler Komitesi;
- Bütçe ve Mali İşler Komitesi;
- Teknik Teşekküller Komitesi;
- Siyasi Komite
- 1938 yılında kurulan Sosyal İşler Komitesiydi.

Milletler Cemiyeti'nin Örgütsel yapısı

2. Konsey

- ❑ MC sisteminde yetki ve görev dağılımı açısından karşılaştırıldığında Misak'ta ağırlığın Genel Kurula göre önemli ölçüde Konseye verildiği söylenebilir. Devletler arasındaki uyuşmazlıkları giderme görevi Konseye aitti. Konsey üyelerinin veto hakkı bulunmamaktaydı.
- ❑ Konsey, ABD, İngiltere, Fransa, İtalya ve Japonya'nın temsilcileri ile MC'nin diğer dört üyesinin temsilcilerinden kurulmuştu. Bu devletler Konseyde daimi olarak temsil edileceklerdi. MC Misaki'nin aynı maddesine göre diğer dört üye, Genel Kurul tarafından seçilerek tayin edileceklerdi. Ancak söz konusu üyelerin ilk tayinlerine kadar geçen sürede İspanya, Belçika, Yunanistan ve Brezilya temsilcilerinin Konsey üyesi olmalarına karar verilmişti. Bu durumda Konsey'de büyük devletlerin hem sayı ve hem de statü bakımından üstünlüğü kabul edilmiş oluyordu.

Milletler Cemiyeti'nin Örgütsel yapısı

□Konseyin,

- anlaşmazlıkları giderecek uzlaşma yolları bulmak;
- Misak'ı ihlal eden MC üyelerinin Cemiyetten uzaklaştırılması;
- Manda devletlerin gözetim ve denetimi
- Sekreterlikte çalışan personelin kabulü ve atanması;
- Cemiyet merkezinin başka bir yere taşınması;
- Silahsızlanma için gerekli planların hazırlanması;
- Anlaşmazlıkların barışçıl yollarla çözülmesi için önerilerde bulunmak ve ambargoların uygulanması görevleri de mevcuttu.

Milletler Cemiyeti'nin Örgütsel yapısı

3. Sekreterlik

Yetki ve Görevleri

- MC ile üye devletler arasında iletişim sağlamak;
- Sekreterliğe bağlı çeşitli birimleri sevk ve idare etmek
- Cemiyeti temsil etmek

MC'nin Barış ve Güvenliği Sağlama abaları

- Kolektif güvenliği sağlama sorumluluğunu önemli ölçüde büyük devletlere bırakan MC, kolektif güvenlik ilkesi kapsamında güçlü devletlere karşı zayıf devletleri korumayı hedeflemişti. MC Misakı üye devletler arasında çatışmaya yol açacak bir meselenin ortaya çıkması halinde, devletlerin önce arabuluculuğa başvurmaları veya hukuki çözüm yollarını kullanmalarını önermekteydi. Ancak bu devletler arabuluculuk ya da hukuki yollarla bir çözüme ulaşamazlarsa bu durumda Konseye soruşturma için başvurulabilirdi. Arabuluculuk, hukuki çözüm yolları ve Konseyin soruşturmasından bir sonuç alınamadığı ve savaşın kaçınılamaz olduğu durumlarda devletler, savaşa ancak üç ay sonra başvurabilirlerdi.

Görüldüğu üzere MC Misakı savaşı yasaklamamış; ancak Misak'a imza atan devletlerin, savaşa başvurmadan önce tüm çözüm yollarını tüketmelerini zorunlu kılmıştır.

MC'nin Barış ve Güvenliği Sağlama abaları

- MC Misakının 12., 13. ve 14. maddelerini çiğneyerek savaşa giren üye devletler, madde16'da bütün üye devletlere karşı savaş suçu işlemiş olarak değerlendirilmiştir. Misak'ı ihlal eden devlete karşı MC'nin derhal bazı yaptırımlar uygulaması gerekiyordu.
- Bu yaptırımlar öncelikle o devlet ile diğer üye devletler arasındaki ticari ve finansal ilişkilerin kesilmesini içeriyordu. Misak'ı ihlal eden devlet MC'ye üye olmasa bile o devlet ile ticari ve finansal ilişkilerin sona erdirilmesi gerekiyordu.
- MC, devletler arasındaki kutuplaşma ve bloklaşmaya engel olmak amacıyla, devletler arasında yapılan gizli antlaşmaları geçersiz saymıştı. MC Misakı'na göre üye devletlerin imza altına aldıkları her anlaşma Sekreterlik tarafından kayıt altına alınması ve daha sonra yayınlanması gerekiyordu.

- Cemiyet kurulduğu ilk yıllarda uluslararası konularda bir çok problemi başarı ile çözmüştür. Bunlardan bazıları;
- İsveç ve Finlandiya arasındaki 6500 küçük adacık ile ilgili sorun
- Yugoslavya ile Arnavutluk arasındaki sınır sorunu
- Polonya ile Almanya arasında sınır sorunu
- Musul sorunu (Türkiye-Irak sınırı)